

PERSPEKTIVY SOUKROMÝCH BEZPEČNOSTNÍCH SLUŽEB V OBLASTI OCHRANY KRITICKÉ INFRASTRUKTURY

Bedřich Šesták, Jan Tvrdek, Oldřich Krulík^{*)}

ABSTRAKT

Jedním z nepřehlédnutelných trendů současnosti je takzvaná „privatizace bezpečnosti“. Předkládaný příspěvek si klade za cíl popsat, zda a nakolik se tento trend týká i dělby práce při zajišťování bezpečnosti některých prvků národní kritické infrastruktury (v České republice i jinde ve světě).

Klíčová slova:

Kritická infrastruktura, privatizace bezpečnosti, bezpečnostní opatření.

ABSTRACT

One of the remarkable trends of today's is so-called “privatization of security”. This paper aims to describe whether and to what extent this trend applies to ensuring the security of some of critical national infrastructure elements (in the Czech Republic and elsewhere in the world).

Keywords:

Critical infrastructure, privatization of security, security measures.

1 PRIVATIZACE BEZPEČNOSTI NA VZESTUPU

Ochrana kritické infrastruktury představuje oblast, jejíž v rámci bezpečnostních úvah jednotlivých států rapidně roste. Samostatnou otázkou je určení, které prvky si zasluhují označení za národní či dokonce nadnárodní kritickou infrastrukturu. Pak následuje dotaz, jakým způsobem – a kým – zajistit jejich bezpečnost. Specifická pozornost je přitom věnována oblasti letišť, jiných dopravních uzlů nebo energetice. Jednotlivé země jsou řazeny podle abecedy.

^{*)} Prof. Ing. Bedřich Šesták, DrSc., Mgr. Jan Tvrdek, Mgr. Oldřich Krulík, Ph.D, Katedra krizového řízení, Fakulta bezpečnostního managementu Policejní akademie České republiky v Praze: Tel.: 974 828 312, e-mail: kkriz@polac.cz

1.1 BELGIE

V Belgii se téma zejména týká ostrahy vládních a jiných veřejných úřadů, velvyslanectví, vojenských zařízení a (na základě zvláštního a místně, na konkrétní zakázku, a časově omezeného povolení vydávaného Federálním ministerstvem vnitra).

1.2 BULHARSKO

V této oblasti je zřejmý boom po roce 2001. Údajná konsolidace sektoru¹, za nemalého přispění pozvolného nástupu nadnárodních uskupení (Securitas a další) je podle „pesimistů“ zapříčiněna utužením vztahů mezi polo-zločineckými uskupeními a veřejnými funkcionáři. Není nutné namáhavě vydírat stovky podnikatelů, větší a jistější výnos představují zmanipulované státní zakázky (ostraha elektráren, kasáren, přístavů, hraničních přechodů). Například poslanec Ivan Palčev (člen představenstva agentury Khan Krum), stál údajně v pozadí „přiklepnutí“ lukrativní zakázky na hlídání jaderné elektrárny Kozloduj. Vztah soukromých bezpečnostních služeb a ostrahy vojenských objektů lze ilustrovat na vyjádření nejvyšších představitelů armády. Generál Ivan Dobrev, náčelník pěchotních sil, se nechal slyšet, že „aktivity, nesouvisející s výcvikem a vzděláváním, jsou pro vojáky ztrátou času ... mzda vojáka je okolo 700 leva, a přesto namísto zvyšování své kvalifikace mrhá svým potenciálem na něco, co se dá bezpečnostní agenturou pořídit za 400 leva měsíčně“. [1]

1.3 LITVA

Není nijak odstupňována úroveň licencování a dalších podmínek co se týče střežení „objektů zvláštní důležitosti“ („objekty strategického významu“). Existují hlasy, že pro střežení takových objektů (nakolik nejsou ani nijak jednoznačně stanoveny) by firma či jednotlivec měl splňovat určitý nadstandard (např. co se týče testování na přítomnost omamných a psychotropních látek v krvi personálu).

1.4 MALTA

Bezpečnost na Mezinárodním letišti Malta zajišťuje specifická soukromá agentura Malta Airport Security. Toto letiště bylo roku 2010 označeno za „Nejlepší evropské letiště“. [6]

1.5 NĚMECKO

Jako významný zlom ve sledované oblasti bývá chápán 1. leden 2010. Od tohoto data nahradila firma Brink's Sicherheit GmbH Spolkovou policii při plnění řady úkolů v rámci mezinárodního letiště Frankfurt am Main.² [4], [12]

¹ V srpnu 2001 proběhly policejní kontroly v rámci 847 firem respektive na více než 3 400 místech působení jejich personálu. Zjištěny byly „desítky pochybení“ a bylo uděleno 69 napomenutí.

² A to navzdory skutečnosti, že tato firma selhala při ostraze několika cargo nákladů v nedávné minulosti: Krádež diamantů v přepočtu o hodnotě 74 milionů korun na letišti Brusel na konci října 2000. Další přepadení na letišti Luxemburg (9. října 2000) a opět v Bruselu (17. únor 1999).

1.6 POLSKO

Novinkou je zavedení právního institutu „obligatorní ochrany specializovanými technickými zabezpečeními“. Jedná se o po-vinnost, které podléhají objekty a zařízení, související se zajišťováním bezpečnosti státu, veřejné bezpečnosti a hospodářským a ostatním důležitým zájmům státu. [13]

1.7 RAKOUSKO

V souvislosti s teroristickými útoky v roce 2001 v USA a v kontextu s vlnou protiteroristických opatření v řadě zemí světa nebylo ani Rakousko pozadu. Soukromé bezpečnostní služby byly v mnohem větší míře najímány ke střežení míst s koncentrací velkého počtu osob, například nádraží ve větších městech.

1.8 RUMUNSKO

Přinejmenším od roku 2007 státní složky „vyklízejí“ řadu oblastí (včetně ostrahy státních a polostátních institucí a firem – jaderné elektrárny, velvyslanectví, letiště, přeprava nadměrných nákladů a doprovod nebezpečných odpadů, včetně vyhořelého jaderného paliva). Okolo 80 % „národního bohatství“ dnes v Rumunsku střeží soukromé bezpečnostní agentury.

1.9 RUSKÁ FEDERACE

Ruská federace představuje příklad „deprivatizace“ zajišťování bezpečnosti na letištích. Policisté letiště opustili v roce 1997 v souvislosti s přijetím nového zákona o leteckém provozu. Policisté, kteří byli do té doby oprávněni kontrolovat zavazadla a doklady, pracovali pouze u vchodu do budovy letiště a v čekárnách. Situaci změnily teroristické útoky v roce 2004, které byly vyhodnoceny jako selhání soukromé agentury na letišti Domodedovo. Prezident Putin tehdy nařídil vládě, aby neprodleně pověřila kontrolou letišť ministerstvo vnitra. Místo příslušníků soukromých ochranných agentur by na odbavení cestujících a kontrolu zavazadel měli dohlížet policisté. Cestující však tyto změny hodnotí skepticky. Tisková služba Domodedova ujistila, že provádí stoprocentní skenování zavazadel a důkladné kontrole jsou podrobeni cestující i jejich příruční zavazadla. Pasažéři prý musejí zapínat mobilní telefony, aby se tak zjistilo, že nejde o výbušninu. Novináři, kteří tato tvrzení prověřovali, však zjistili, že situace je zcela jiná: Jedna z pracovníků dokázala kontrolou projít s kufříkem, ve kterém byla atrapa bomby ve tvaru budíku opatřeného kabely, a pak se dostat do letadla. „Děvčata, která odpovídají za prohlídku cestujících, jsou mladičká, nikdy neviděla výbušninu a neví, co to je“. Podle něj místo pěti osob, které by měly kontrolovat cestující letounu Tu-154, to dělala jedna osoba. Personálu je podle něj nedostatek, neboť za nízké platy nechce tuto práci nikdo vykonávat. Navíc prý chybí speciální technika ... Letadla prohlížíme vizuálně, ačkoli jsou místa, která očima nelze zvládnout. My však nemáme ani baterky. Psi, kteří mohou najít výbušninu, byli nasazeni teprve nyní, po tragédii. Máme je sice, ale je jich málo, protože nejsou peníze na krmení.“ [11]

1.10 ŘECKO

Bezpečnostní agendu v rámci mezinárodního letiště Athény (Venizelos Airport) zajišťuje nadnárodní společnost G4S.

1.11 SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

Velká pozornost je věnována zejména jaderným elektrárnám, které jsou nezdávka předmětem snah o vniknutí ze strany demonstrantů proti jaderné energetice – zde ilustrace pracovnice agentury G4S v elektrárně Hinkley C. [2]

1.12 SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ

Situace je velmi podobná vývoji v Ruské federaci. K „deprivatizaci“ zde ale došlo již v listopadu 2002, po sérii kontrol, ze kterých soukromé bezpečnostní agentury vyšly s velmi nedobrymi výsledky: „Skoro každá čtvrtá falešná pistole, bomba či jiná zbraň se v červnu dostala přes bezpečnostní kontroly na 32 velkých letištích v USA při prověrce bezpečnostních opatření. Provedli ji agenti amerického Úřadu pro bezpečnost dopravy (TSA), jehož pracovníci mají na letištních kontrolách do 19. listopadu 2002 nahradit všechny soukromé agentury najaté leteckými společnostmi. Devadesátiprocentní úspěšnost při testu měla letiště v Miami, Newarku (New Jersey), ve Fort Lauderdale (Florida) a v Honolulu. V 41 procentech případů je propáslí na letišti v Los Angeles. Jen poloviční úspěšnost zaznamenaly bezpečnostní služby v Cincinnati, Las Vegas a v Jacksonville na Floridě.“ Nasazení soukromých bezpečnostních agentur pro ostrahu vojenských zařízení bylo zvažováno již okolo roku 1970. Mezi lety 1982 až 2003 Kongres tento model zakázal, ale nyní se znovu zavádí. Zejména aktivní je zde firma Wackenhut, mezi „soukromě sítěžená“ zařízení patří i stěžejní komplexy, jako Fort Bragg, White Sands Missile Range a Picatinny Arsenal. [5], [7], [8]

1.13 ŠPANĚLSKO

Příkladem specifické a zřejmě jen dočasné deprivatizace se po teroristických útocích v Madridu stalo metro v hlavním městě Španělska. Zde soukromou agenturu roku 2004 vystřídala státní policie. Po opadnuté emocí se však soukromý sektor do metra vrátil. [14]

2 SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE

Ve sledované oblasti je možné zaznamenat snahu řady vlastníků a provozovatelů prvků kritické infrastruktury „sondovat“, zda by některé jejich povinnosti v této oblasti nemohla převzít Policie České republiky. Operují přitom s § 17 Zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, který v písmenu a) bodě 5 hovoří o roli sboru při spolupráci v oblasti „prevence a řešení následků krizových situací a mimořádných událostí na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti“ s odkazem

na krizový zákon. Vedle toho § 48 odstavec 2 stejného zákona hovoří o tom, že o zajišťování bezpečnosti chráněných objektů a prostorů (rozhoduje vláda). [15]

V roce 2013 se navíc v rámci Průběžné informace z jednání Výboru pro civilní nouzové plánování objevila následující priorita: „Identifikovat druhy mimořádných událostí nebo krizových situací (například narušení veřejného pořádku velkého rozsahu), při kterých by mohlo dojít k požadavku na posílení ochrany prvků kritické infrastruktury pomocí ozbrojených bezpečnostních sborů (zejména Policií České republiky) a Armády České republiky, a zároveň zvážit způsob konkrétního zapojení těchto složek do ochrany prvku kritické infrastruktury.“

Již zmíněná krizová legislativa České republiky přitom hovoří o povinnostech vlastníků (provozovatelů) prvků kritické infrastruktury (pokud se jedná o právnické a podnikající fyzické osoby) chránit konkrétní infrastrukturní prvek, nejen s ohledem na zabezpečení vlastního majetku, ale i zabezpečení činnosti s cílem poskytování výrobků a služeb nutných pro zabezpečení základních životních potřeb obyvatelstva. Ve vztahu k této situaci tedy platí následující:

- Ochranu prvku vždy zajišťuje subjekt vlastními silami a prostředky podle svého plánu připravenosti subjektu kritické infrastruktury.
- V případě mimořádné události, narušení nebo napadení objektu, kdy síly a prostředky subjektu nepostačují k odvrácení nebezpečí, vyžaduje prostřednictvím místně příslušného operačního střediska krajského ředitelství policie zásah Policie České republiky.
- Subjekt je v této souvislosti povinen poskytnout zasahujícím policejním silám součinnost a učinit opatření k zajištění ochrany života a zdraví zasahujících sil (specifika provádění zásahu v rizikových pracovištích a nebezpečných provozech).
- Subjekt je dále povinen zajistit potřebnou dokumentaci (plány) podle požadavku velitele zasahujících sil a v případě potřeby i zajistit nezbytné ochranné pomůcky pro zasahující policisty.

Kompromisem by mohlo být uzavírání součinnostních dohod mezi Policií České republiky (jejími součástmi) a klíčovými vlastníky (provozovateli) prvků kritické infrastruktury. Jejich příklady mohou být: [3], [10]

- Rámcová smlouva o součinnosti Policie České republiky a Českých energetických závodů. Ta obsahuje i téma ochrany jaderných zařízení a transportů jaderného paliva.
- Dohoda o vzájemné spolupráci Policie České republiky a České energetické přenosové soustavy. Ta klade důraz na poněkud širší spektrum aktivit, jako je účast policistů na odborných vzdělávacích kurzech, seminářích nebo pracovních poradách pořádaných v rámci České energetické přenosové soustavy nebo poskytování geografických a dalších údajů o přenosové soustavě (pro potřeby konkrétních policejních územních odborů). Prováděno je i procvičení součinnosti operačního řízení Policie České republiky a dispečerského pracoviště České energetické přenosové soustavy.

3 ZÁVĚR

Aktivita, týkající se ochrany kritické infrastruktury mohou sklouzávat dvou extrémů. Jednak se může jednat o živelnou privatizaci, která je pak šokově přehodnocena jakmile dojde k nějakému většímu selhání. Na druhé straně je to pak hledání cest, jak by povinnosti soukromých nebo polostátních firem (nejlépe zadarmo) přešly na národní policejní síly.

LITERATURA

- [1] An Off-shore Company Guards Kozlodui Power Plant; in: Monitor Daily, 6. IV. 2006.
- [2] Anti-Nuclear Protesters Target Proposed Hinkley C Power Station Site, 6. X. 2012 <http://www.demotix.com/news/1506574/anti-nuclear-protesters-target-proposed-hinkley-c-power-station-site#media-1506546>
- [3] Dohoda o vzájemné spolupráci Policie České republiky a České energetické přenosové soustavy.
- [4] Komando lupičů se na letišti v Bruselu zmocnilo zásilky diamantů; in: ČTK, 1. XI. 2000.
- [5] Letištní kontrola dál děravá; in: Právo, 3. VII. 2002.
- [6] Malta Airport. <http://www.malairport.com>
- [7] MARKS, A., Security at Military Bases: a Job for Private Firms?; in: The Christian Science Monitor, 27. IV. 2006 <http://www.csmonitor.com/2006/0427/p02s01-usmi.html>
- [8] MILLER, T., C., Army Turns to Private Guards, 12. IV. 2004 <http://www.commondreams.org/headlines04/0812-05.htm>
- [9] Průběžné informace z jednání Výboru pro civilní nouzové plánování, Praha 2013.
- [10] Rámcová smlouva o součinnosti Policie České republiky a Českých energetických závodů.
- [11] Rusové nevěří zpřísněným bezpečnostním opatřením; in: Hospodářské noviny, 30. VIII. 2004.
- [12] Sicherheit im Luftverkehr; in: BRINKS <http://www.brinks.de/Luftsicherheit.html>
- [13] STACHOVSKÝ, V., Aktuální problémy podnikání na úseku soukromých bezpečnostních služeb, Policejní akademie České republiky v Praze (závěrečná písemná práce), Praha 2010.
- [14] Španělsko zpřísnilo bezpečnost; in: Právo, 6. IV. 2004. <http://www.flickr.com/photos/josemarcophotography/5397307966/>
- [15] Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Článek recenzovali dva nezávislí recenzenti.